

Simbol al Românismului creator

de GEORGE DEMETRU PAN

nerii ce până deunăzi se consumau așteptând și ardeau fără jar de dorința de integrare a României în lume prin forțe inexistente, prin delirul grandorii și eroismul gratuit, au dece să fie triști. Poziția lor era târzie. Iar vanitatea de a face Istorie când aceasta căzuse în desuetudine, dovedește puțină inspirație de care dispun, falsele interpretări de care sunt capabili.

Spune Pârvan, în „Ritmul istoric“:

„Unde nu e devenire și unde nu e *ἀρχή* a vieții, nu e istorie... „În vreme ce pentru artă sau știință natura e obiectul și finta supremă a prelucrării creatoare, pentru istorie cultura e singurul obiect posibil. Căci numai unde începe cultura, adică manifestarea reformatoare umană în mediul cosmic, acolo începe istoria“. Și vom vedea câtă echitate ascund aceste fraze...

Poate că niciodată, de când e omenirea, mitul nașterii popoarelor, izvoarele raselor, n'au dobândit o atențiune atât de mare și n'a fost în preocupările generale, ca astăzi. Istoria și-a pierdut interesul, ca să facă loc protoistoriei și preistoriei. Evul Mediu și Renașterea, atât de glorioase și stimate cândva, exercitând influențe considerabile asupra prefacerilor de pretutindeni, au căpătat dintr'odată paloarea unor fecioare bătrâne, importanța unor piese de muzeu.

Pârvan n'a ajuns anii aceștia, să constate, să se bucure. Am impresia totuși că i-a prevăzut și că-i aștepta.

Astfel încât strigătului ciuva „nu pot iubi decât o Românie în delir“ îi opun ca o barieră de apărare a drumului ce urmează să apucăm, calmul olimpien al cititorului divinelor inscripții de pe pietrele desgrozate la Ulmetum și Histria.

Clasică și clasicizantă, atitudinea lui Vasile Pârvan față de oscilațiile substanței românești, — diversă și intratabilă prin influențele suferite, — ne indică în linii gigantice munca ce ne așteaptă, munca la al cărei capăt vom găsi onoarea și respectul celorlalte seminții pentru o nouă cultură mare.

Pasivitatea lașă, somnul milenar în care agonizăm, trebuie să părăsim ce calculată răceală intelectuală, paranoia depășirii destinului națiunii prin eroism, neducând, ca și metafizica desnașdejdiei, decât la neurastenie și de aici la casa de sănătate. Distingerea noastră ca popor ce numai prin cultură poate face istorie, de popoarele cari sunt mari numerice și o pot face și prin eroism, nu strică...

Participarea la spiritul universal nu e posibilă decât prin clasicism. Deaceia Eminescu și Pârvan nu s'au gândit la depășirea limitelor clasicismului, revoluționând spiritualitatea românească cu alte mij-

BIBLIOGRAFIE

1. Câteva date cu privire la familia Cuza; București, 1904.
  2. Un vechiu monument de limbă literară românească; București, 1904.
  3. Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ungaria; Buc. 1905.
  4. Câteva cuvinte cu privire la organizația provinciei Dacia; Buc. 1906.
  5. Salsovia; Buc. 1906.
  6. Unire, conferință, Buc. 1906.
  7. M. Aurelius Verus Caesar și L. Aurelius Commodus; Buc. 1909.
  8. Die Nationalität, der Kaufleute im römischen Kaiserreiche. Breslau, 1909.
  9. Contribuții epigrafice la ist. creștinismului daco-roman. Buc., 1911.
  10. Cetatea Tropaeum; Buc., 1912.
  11. Cetatea Ulmetum Buc., 1912.
  12. Archäologische Funde im Jahre 1912; Berlin, 1913.
  13. Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos; Buc., 1913.
  14. Descoperiri nouă în Scythia Minor; Buc., 1913.
  15. Știri nouă din Dacia Molnensis; Buc., 1913.
  16. In memoriam Constantin Erbiceanu, discurs de recepțiune la Academ. Română, Buc. 1914.
  17. Părerile unul trădător de neam; Buc. 1914.
  18. Archäologische Funde im Jahre 1914; Berlin 1915.
  19. Zidul cetății Tomi; Buc. 1915.
  20. Histria IV. Inscriptii găsite în 1914 și 1915; Buc. 1916.
  21. Au căzut pentru libertate; Buc. 1919.
  22. Eerusa din Callotis; Buc. 1920.
  23. Gânduri despre lume și viață la Greco-Romani din Pontul stâng; Buc. 1920.
  24. Idei și forme istorice; Buc. 1920.
  25. Inceputurile vieții romane la gurile Dunării; Buc. 1923.
  26. Sulle origini delle civile romana; Roma 1922.
  27. Memoriale; Buc. 1923.
  28. La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube; Buc. 1923.
  29. Note din geografia antică; Torino 1923.
  30. Municipium Aurelium Durostorum; Torino 1924.
  31. Dacia la Troia. Buc. 1926.
  32. Getica, o protoistorie a Daciei. Buc. 1926.
- După dd. prof. G. Adamescu și H. Metaxa.

loace. Să amintesc Renașterea, — în țările ce au avut-o? Să amintesc în special intervalul dintre secolul V înainte de Christos până în cel de al treilea veac al erei creștine, adică dela nașterea tragediei grecești până când stoicismul greco-latin trăește ultima lui fază?

Nu! Mă mulțumesc să trimit pe cei cu pasiunea problemei la studierea integrală a lui Pârvan. Vor ieși purificați și gata de sacrificii pentru expansiunea culturală a României, în cadrul schematizat de dânsul. Vor ieși călțiți pentru munca aspră a bibliotecilor, a laboratoarelor și a cercetărilor preistorice, înțelegând glasul clopotului renașterii noastre, glasul lui Pârvan.

Și oricât ar părea unora de avântate, de lirice prezentele gânduri, mi se par fără vigoare și insuficiente, fiindcă pentru a-l omagia pe Pârvan n'ar ajunge nici răul, nici binele, nici râsul, nici plânsul, ci poate numai Neantul, Necunoscutul, Eternitatea. A-l omagia pe Pârvan, simbol creator de istorie, este a omagia romanitatea și românismul deodată.

contrar, stăpânirea de sine în focul luptei de inteligentă, cavalerismul condamnării imediate a mijloacelor lătralnice ori brutale de întrecere, toată această minunată autoducție ce și-o dă societatea țărănească, scânteitoare de vervă, de bucurie a vieții, încordată ca o strună continuu vibrând muzical, de sinceritate aproape antic de consecvență, de cavalerism cu un cod foarte complicat, — e o realitate pe care clasa suprapasă — în mare parte de alt neam decât poporul nostru — n'a cunoscut-o și deci n'a avut-o în vedere la organizarea culturi sociale a națiunii“.

Iar poetul „Scrisorii a III-a“ spumegând de indignare pe seama luptei inegale dintre cei nesinceri și cei candidi, dintre geniul creator și bestia destructivă, ne apare și la Pârvan: „Sunt cei care în naufragiu și'n incendiu calcă în picioare femeile și copiii spre a se salva pe ei. Sunt cei care în răz-

boiu iau hrana bolnavilor, chinuesc și lasă flămânzi pe ostași, necinscesc pe femei, își cresc propria bogăție luând din a țării, își caută în luptă locul cel din urmă, iar la răsplătă locul cel dintâu. Viața lor nu trebuie turburată cu nimic. Dacă sunt medici, ei trebuie să-și aibă tabieturile lor, chiar dacă sute de ostași ar pieri; de sunt șefi pe front ei trebuie să-și aibă viața lor îmbuibată, chiar dacă soldații lor ar pieri de foame și ger. Ce urias e instinctul de conservare la cei stupizi și netrebniți! Cum știe această drojdie a umanității, în vâltoarea tragică a războiului, să-și găsească culcușul cel mai cald, adăpostul cel mai sigur!... Ți se ridică în sufler un blestem împotriva firii care lasă pe această pleavă să trăiască, să ucidă pe cei buni, pe cei frumoși, pe cei ce au biruit animalul din ei“.

Nu răspunde în acest imn insurrect eoul amplificat al versurilor?:

„Vezi colo pe urâciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea mpărosată și la fălci umflată și buget,
Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
La tovarășii săi spune veninoasele-l nimicuri,
Toți pe buze — având virtute, iar în ei monedă calpă,
Quintesență de mizerii dela creștet până'n talpă“.

Vizionar, dotat cu puterea apertceptiei viitorului, Pârvan n'a răspuns unei vocații îmbrățicând arheologia și epigrafia. Dacă aș crede în

semnele siblice, aș sustine cu patos întrezărirea de către dânsul a unui timp și a unor situații ce trebuiau să urmeze și au urmat. Ti-

ANTOLOGIE

1939

„Ce valoare are viața pentru indivizii sau grupările de oameni — etice și sociale — din diferitele epoci putem vedea mai clar tocmai din poziția pe care o iau față de moarte. Ce adâncime poate fi în înțelegerea vieții la acela care trece pe lângă moarte ca pe lângă un simplu accident banal? Ce bucurie adevărată de viață poate fi la acela care nu privește moartea ca un blestem al genului omenesc, căruia i s'a dat voia să știe ce e vecinicia și trebuie să moară. Pentru cel care trăiește viața ca o corvoadă, sau pentru creștinul care o privește ca o ispăș și ca o pedeapsă, moartea poate fi chiar binevenită; pentru cel ce se ametește în mimiciturile plăcute ori supărătoare ale fiecărei zile, moartea poate fi o întrerupere, admitem chiar dureroasă, a ocupațiilor sale meschine devenite simpatice printr-o lungă obicinuință. Dar pentru cel care a luat viața în cel mai a'dânc înțeles al ei, care a vrut s'o transforme prin gândurile lui într-o rază de vecinicie, moartea e o durere fără de margini, sau o cumplită absurditate: sau tragedia lui Alexandru care muria la 33 de ani la Babylon pentru că îndrăznise a trăia viața așa de intens cum numai zeii au voia s'o trăiască, — sau imposibilitatea logică, din care Platon scoate nemurirea sufletului. Sufletul omenesc care s'a atins odată de cele eterne și cere nemurirea, sau, dacă nu o poate crede, se frânge într-un uriaș imn funebru, ca pentru opunerea zeilor. Toată durerea din lume nu poate ajunge pentru a plânge un suflet care în veci nu se va mai înfiora de armonia lumii din lume”.

(„Laus Vitae”)

„In locul dreptului celui slab, la apărare, s'a ridicat dreptul celui tare, la robire”. „De patru ani și patru luni ține uriașul masacrul al inocenților”. „Imens rânjet de satisfacție trebuie să fi strămbând fața hădă a lui Sattan, a lui Albriman, a lui Siva, a tuturor zeilor cari disprețuiesc, urâsc și calcă în picioare, strivind cu scârbă, neamul așa de numeros, așa de mândru și așa de becisnic al oamenilor. Și totuși, din haosul primitiv s'a născut armonia, lumina și pacea. Din cataclismul vremii de acum se naște o nouă orânduire a lumii”. „Acei cari au căzut, au fost sămânța pe care o îngroapă în pământ sămânătorul, ca să dea rod nou: „dela moarte la viață”. „Carte cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii învață din veac în veac, ce e jertfa, ce e idealul, ce e patria”. „In zări arde Walhalla, Walhalla zeller vechi, Walhalla zeller rai, Tronurile lor, în Răsărit și Apus, se prăbușesc. Limbi uriașe de foc se preling de jur împrejurul burgului dacoroman. Dogoriri de văpaie pătrund până departe în pământul dacic... Neclătinat, senin, fără ură și fără răzbunare, privești, o Geniu al națiunii tale, amurgul zeilor ce ți-au fost dușmani”.

(„In mortem commilitonum”)

„Și a venit atunci asupra ta, o Patria mea frumoasă, durerea cea fără de nume. Ti-ai văzut feciorii luptând și murind fără speranță. Ti-ai văzut moșia năvălită din toate părțile, satele și averile tale arzând, copiii tăi fugind îngroziiți pe drumurile spre Răsărit și spre Miazănoapte, mormintele răsărind nenumărate, ca florile de toamnă, pe marginile căilor pribegiei. Foc, foame, ger, boală, rușine, moarte. S'au înecat atunci mințile tuturor. Și fiecare nu s'a mai gândit decât la sine. Pentru a-și scapa viața tot insul a devenit fiară, pentru părintele, fratele, fiul, aproapele lui. Ci în noaptea adâncă a suferințelor tale, vitejii tăi au clădit zid până la cer, cu piepturile lor tinere pe granițele bătrânei Moldove. Și dușmanul n'a putut trece mai departe. Iar Domnul și Doamna pământurilor și oștilor tale au cutreierat satele și orașele tale, au îmbărbătat pe viteji, au plâns după cei ce ne părăsiau, cerându-și, prea obosiți, vecinicia odihnă.”

(In mortem commilitonum)

„Și credința sa a fost răsplătită. Vor trece secole și numele lui va fi legat mereu de povestea epică a luptei cu taina cea mai mare a istoriei noastre. Căci între zâna Clio și închinătorii ei e această legătură sfântă: din lumina cea caldă a soarelui vieții de azi rugătorii ei se coboară în întunericul cel de sub pământ, unde locuiesc umbrele nemângăiate. Și închinătorii către Clio ard acolo în întuneric sufletul lor, ca să facă lumina și să dea căldură, să dea contur și să remodeleze trup, palidul vedenii așa de tare uitate. Și celor cari-și ard mai credincios și fără cruțare sufletul pentru morți, Clio le dă în graiu și în scrisul pe piatră, răsunet și linie a Eternității. Intre colinele îmbrăcate cu fagi ale dulcii grădini a Moldovei se întoarce azi obosit Acel ce venise la noi încercat cu dorurile tineretii harnice. Primește-l cu drag, Moldova iubită, tu care de veacuri ne dai pe istoricii Patriei, și culcă-l domol, la sânul tău cald, la umbra răcoroaselor ramuri.

(La mormântul lui Dimitrie Onciul)

„După optsprezece veacuri valul năvălirii nordice a fost biruit. Din nou stau strajă la Rhin și în munții daciei soldații cu coif roman”. „Dar amarnic e, Impărate, chipul hăd al urii, care de jur împrejur ne impresură. De când ne-a lăsat Roma singuri, numai cu focul de ură, de jur împrejur am trăit. Ura lor însă — a tuturor — ne-a ridicat de-apurări peste toate cele lumești. Noi am înțeles ura lor, și nu ne-am făcut negri la suflet: pentru că ura lor era flacăra care ne făcea tari, pentru că ura lor era cultul pe care cei rai îl consacrau geniului nostru, pentru că ura lor însemna pentru noi moartea totdeauna gata să ne înghită, moartea care ne făcea sublimi în gândurile noastre. Mărire ție, Ură, a dușmanilor noștri: tu ne-ai împins pe înalțimi singuratic, de unde sufletul nostru a putut clar pătrunde tot ce este etern zadarnic în cele omenesci și de unde, asemenea zeilor, noi am recunoscut viitorul nostru numai în opera prin sine creată a intangibilității noastre spirituale. „Ci pe anticele noastre ogoare, tot așa de bogat ca în vremea voastră, divini întemeietori, crește grăul. Și munții dau lemnul clădirilor pe uscat, și pe ape și fierul armelor și focul ascuns sub pământ, în stane de piatră ori în izvoare negre ca iadul. Și vinul, cel sfânt al Dionysos și sarea căutată și de fiare, și aurul înepător al râului între oameni, dar sfânt pentru preamărirea în chipuri a puterii divine, toate le avem ca atunci, când Destinul ți-a mânat pașii, Auguste, spre cetea de munți și de râuri a eternveghețorului Decebal. „Și tot ce-au furat barbarii în sute și sute de jafuri n'a lăsat nici o urmă în mereu roditorul pământ, pe care din lărnă în vară părinteasca binecuvântare a firii îl îmbogățește ca pe nici-unul-altul. Iar gândul nostru, perpetuu, intru firesc-recunoscatore închinare, se îndreaptă către așezătorii noștri pe binecuvântatele noastre plaiuri. „Dar ție, Caesar Auguste, închinarea noastră e și alta. Nu pentru că ai fost stăpânitorul Romei, ci pentru că ai fost slujitorul ei, — nu pentru că ai trăit distribuind glorioși, ci pentru că ai trăit creînd înțelept, — pentru că nici un ceas al vieții tale nu ți-1 ai luat ție, ci pe toate le-ai dat Romei, — pentru că viața ta a fost numai credință, muncă, iubire, bunățate, — pentru că sufletul tău nu s'a preamărit niciodată pe dânsul, ci s'a bucurat numai să fie preamărit întru închinarea lui Romei, — pentru că în Dacia regelui Decebal, biruită de armele tale, tu n'ai lăsat jalea și pustiu, ci ai adus tot prisosul vieții romane, în largă dărnicie de bucurii semănător, îngropând în brazdele Patriei nemuritoare sămânța romană, — pentru că zidirea ta aici a fost vecnică construie cu blocuri de stâncă de mână ta însăși cioplite, pentru că ai fost nou întemeietor de țară romană, — eu, preotul cultului Romei, îți ridic azi elogiu, îți aduc închinare. Părinte”.

„Parentalia”

Opinii și gânduri despre Vasile Pârvan și opera sa

„Lucrarea întreagă se întemeiază direct pe izvoare și este, prin rezultatele sale nouă, o contribuție însemnată la istoria epocii de care se ocupă. Ea se distinge și printr-o formă literară aleasă și îngrijită, așa încât poate fi socotită printre cele mai bune scrieri istorice ce-au apărut la noi în timpul din urmă”.

(Dimitrie Onciul, în raportul către Academia Română, despre studiul „M. Aurelius Verus”).

„Nu se va găsi nimeni care să unească darurile cele adunate în cel care așa de repede părăsește o glorioasă carieră: cunoștinți arheologice și istorice de o imensă bogăție, o râvnă nesfârșită alături de cea mai sistematică muncă, grija de cel mai neînsemnat detaliu, alături de îndrăzneala celei mai înalte ipoteze. Toate făceau din el un arheolog privit ca egalul oricui în străinătatea cea mai cultă”.

(Prof. N. Iorga în „Neamul Românesc” 28 Iunie 1927)

„Vasile Pârvan reprezintă încoronarea a însăși Universității și simbolul nobil al spiritualității naționale”

(Prof. Dim. Gusti)

„Inceputurile vieții romane la gurile Dunării” infățișează despre România antică un tablou tot atât de luminos ca și cele în care Camille Jullian în Franța, a fixat trăsăturile Galiei, Boissier și în urmă Gell, pe cele ale Africii romane”.

(Jérôme Carcopino)

Vasile Pârvan a fost un bun și mare profesor care a făcut o școală și, dacă nu murea tânăr, cred că pot afirma, că în alți zece-douăzeci de ani mai departe, am fi ajuns să avem, la noi aici, în centrul Europei sudestice, cea mai bună școală de istorie veche și arheologie, centrul unei întregi mișcări de reală și solidă valorificare a trecutului nostru, preistoric și clasice, al tuturor acestor regiuni.

(Prof. I. Andrieșescu)

Parvano a funeto periit iam decimus annus;
Vix mihi persuasum est illum obisse virum;
(Iată al zecelea an, de când ni se stinse maestrul;
Par'că nu-mi vine să cred că a plecat dintre noi)

Accipe, dulce caput, nostri pia pignora amoris
Pignora qual genio mittimus, ecce, tuo.
(Scumpe maestre primește prinusul cel sfânt al iubirii noastre,
prinos hărăzit duhului tău generos).

(St. Bezdechi, V. PARVANI în memoriu; 1937 Napocae-Cluj).